

РОЗГЛЯД СУДОМ СПРАВ ПРО НАДАННЯ НЕПОВНОЛІТНІЙ ОСОБІ ПОВНОЇ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ПО ДІЮЧОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВУ

Встановлення можливості надання фізичній особі повної цивільної дієздатності пов'язане, насамперед, з гарантіями забезпечення інтересів неповнолітніх, розвитком їх здібностей і навичок в трудовій діяльності, турботою про розвиток цивілізованих відносин в умовах громадянського суспільства [1, с. 51].

Згідно ст. 35 ГК України неповнолітній особі може бути надано повну цивільну дієздатність (емансипація). Для цього необхідні певні матеріально-правові умови: якщо неповнолітній досяг шістнадцятирічного віку, якщо він працює за трудовим договором або за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування він зареєстрований як підприємець. Так само неповнолітнім може бути надана повна цивільна дієздатність у разі, коли вони є матір'ю або батьком дитини.

Надання повної цивільної дієздатності можливо в адміністративному або в судовому порядку. В адміністративному (загальному) порядку органами опіки та піклування емансипація проводиться за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника, яке повинно бути висловлено письмово. У разі відсутності цього питання про надання неповнолітній повної цивільної дієздатності вирішується судом.

Відсутність згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника є важливою умовою віднесення даної категорії справ до компетенції суду. В даному випадку мова не йде про захист суб'єктивного права неповнолітнього, тому справа розглядається не в порядку позовного провадження, а окремого. При наданні повної цивільної дієздатності встановлюється статус фізичної неповнолітньої особи, необхідний йому для подальшої реалізації цивільних прав самостійно.

Відсутність спору про право не означає, що в даній категорії справ відсутня протилежність інтересів, яка відображена у відсутності згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника. Навпаки, саме вона є необхідною умовою для розгляду справи судом.

Заява неповнолітньої особи про надання їй повної цивільної дієздатності подається до суду виключно за місцем її проживання (виключна підсудність).

Підсудність справ про надання неповнолітній особі – громадянину України, який проживає за її межами, у випадках, передбачених частиною першою цієї статті 301, повної цивільної дієздатності визначається за клопотанням заявника ухвалою судді Верховного Суду (підсудність за ухвалою суду).

Правом на звернення до суду із заявою про надання повної цивільної дієздатності має тільки сам неповнолітній, заінтересований в зміні свого цивільно-правового статусу, при наявності певних умов: якщо він досяг шістнадцятирічного віку, якщо він працює за трудовим договором або є батьком (матір'ю) дитини, якщо відсутня згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника. В даному випадку особи у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років мають право особисто здійснювати цивільні процесуальні права, в тому числі і подавати заяву до суду про надання повної цивільної дієздатності.

Матеріально-правові обставини (досягнення шістнадцятирічного віку, наявність трудового договору, наявність дитини) повинні бути підтверджені відповідними доказами. До заяви мають бути додані копія документа, що підтверджує вік неповнолітнього, копія довідки з місця роботи, копія свідоцтва про народження дитини неповнолітнього відповідно. У довідці з місця роботи обов'язково повинно бути точно вказано місце роботи, розмір заробітної плати (доходів), що підтверджує факт можливості неповнолітнього самостійно себе утримувати на достатньому рівні, без допомоги інших осіб.

Згідно ч. 2 ст. 35 ГК України та ч. 1 ст. 301 ЦПК України заяву про емансипацію неповнолітньої особи приймається судом лише за відсутності згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника оголосити неповнолітнього повністю дієздатним. Причому при наявності двох батьків (усиновлювачів) достатньо незгоди одного з них. Про відсутність згоди має бути зазначено в заяві, на підтвердження цієї обставини повинні бути наведені докази. Дана вимога є обов'язковою і при відсутності посилання на дану обставину заява може бути залишена без руху (ст. 185 ЦПК України). У тих випадках, коли з змісту заяви неповнолітнього зрозуміло, що батьки (усиновлювачі) або піклувальник згодні на надання повної цивільної дієздатності (хоча і письмової згоди не було), в прийнятті заяви має бути відмовлено в зв'язку з виходом за рамки компетенції суду (цивільна юрисдикція).

Відсутність згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника фактично може бути виражено як письмово, так і усно. При відсутності письмової відмови батьків (усиновлювачів) або піклувальника на емансипацію неповнолітнього суд не може відмовити неповнолітньому в прийнятті заяви. Дана обставина встановлюється в процесі розгляду справи. Більш того, якщо дане

питання розглядалося раніше органами опіки та піклування, то можливо отримати відповідні дані з цього органу.

До початку розгляду справи по суті про надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі суд повинен встановити наступне: предмет доказування, коло доказів і коло учасників справи.

У предмет доказування у даній категорії справ входять обставини, на підставі яких можна зробити висновок про те, що неповнолітній може самостійно реалізовувати свої цивільні права і обов'язки і відповідати за наслідки цих дій. Ст. 35 ГК України перераховує наступні юридичні факти, на підставі яких суд може призвести емансипацію: досягнення певного віку (шістнадцяти років) і наявність трудового договору або наявність дітей (з обов'язковим актовим записом). Але все-таки основним юридичним фактом, який прямо не вказано в ст. 35 ГК, є здатність особисто реалізовувати свої права і обов'язки, усвідомлювати їх наслідки цих дій і нести особисту відповідальність за них. На підтвердження останнього суд повинен встановити і інші обставини (доказові факти): наявність у неповнолітньої особи волі, рівня зрілості та свідомості, достатніх для здійснення дій, які спрямовані на набуття цивільних прав та обов'язків, та про її здатність усвідомлювати наслідки цих дій та нести самостійну відповідальність [2, с. 727].

Саме останні обставини викликають спір між неповнолітнім і його законними представниками (спір про факти), що стало підставою для звернення до суду. Тому основна доказова діяльність суду і учасників справи буде спрямована на встановлення перерахованих обставин.

Відсутність згоди батьків (одного з батьків), усиновителів (усиновителя) або піклувальників також підлягає встановленню. Тільки наявність даної обставини має бути встановлено при прийнятті заяви. В іншому випадку у відкритті провадження у справі про емансипацію має бути відмовлено.

Відповідно до статті 303 ЦПК в розгляді цивільної справи про надання неповнолітній повною цивільною дієздатністю обов'язково участь заявника (неповнолітнього), а також його батьків (усиновителів) і попечителя. Їх заінтересованість ґрунтується на тому, що вони знаходяться в матеріально-правових відносинах, які в разі позитивного вирішення справи зазнають змін (у батьків (усиновлювачів) щодо неповнолітніх припиняються певні повноваження, а піклування буде припинено зовсім).

Також обов'язковим є участь в розгляді справи органів опіки та піклування для дачі висновку у справі згідно ч. 6 ст. 56 ЦПК України на виконання своїх повноважень.

Представники органів опіки та піклування залучаються до участі в справі за ухвалою суду. Порушення цієї вимоги закону

тягне за собою скасування рішення суду. У разі неявки представників органу опіки та піклування розгляд цивільної справи має бути відкладено. Дані особи повинні викласти свої міркування не тільки по окремих обставин цивільної справи про емансипацію, а й по суті цивільної справи, які розглядаються.

Список використаної літератури:

1. Окреме провадження в цивільному процесі України: навч. посіб. / Під ред. Р.М. Мінченко. – О.: Фенікс, 2010.
2. Курс цивільного процесу: підручник / В.В. Комаров, В.А. Богун, В.В. Баранкова та ін.; за ред. Комарова В.В. Х.: Право, 2011.

Полюк Юлія Іванівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного процесу

ВПЛИВ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ЗА ЗАХИСТОМ

Судово-правова реформа в Україні призводить до інтенсифікації процесу приведення національних правил здійснення судочинства до міжнародних стандартів. В цьому контексті процесуальне право на звернення до суду за захистом має розглядатися у світлі конституційної норми про право кожного на судовий захист, оскільки саме в межах судової форми захисту можливо отримати якісний і дієвий захист прав, свобод та інтересів, що порушуються, оспорується чи невизнаються іншими особами.

Однак розгляд справи безпосередньо залежить від реалізації права на звернення до суду за захистом, яка передбачає встановлення правил судової процедури, в тому числі й процесуальної заборони і обмежень, призначення яких полягає в недопущенні судового процесу у безладний рух.

Згідно зі ст. 4 Цивільного процесуального кодексу України [1] (далі – ЦПК України) право на звернення до суду за захистом надається кожній особі. При цьому слід звернути увагу на ст. 256 Цивільного кодексу України [2] (далі – ЦК України), яка встановлює для особи часові межі для звернення до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу та називає їх позовною давністю.